

Холм Селижаровского Тверской  
Королева Александра Ильин., 1921, мать из Выжелятниково, живет в  
Дубровках с 1964 года  
Зап. 9.12.99 М.Г.Шрагер  
Роспись А.И.Рыко  
Кассета Р-дбр.81

сторона А

#### ИЗ ИСТОРИИ СЕМЬИ

[...] s'v'ókər mój, ón ...xad'ít p'eshkóm, dəl'akó xad'ít d cérkəf, at ná naérnə, z Dóru də S'il'izá.. étə nəérnə də Gəl'ankóvə tr'iccət' k'itóm'itrəf nəérnə jés' acs'údə. A ón p'aškóm xad'ít, étə k'itóm'itrəf tr'iccət' p'át' i v Gəl'ankóvə xad'ít, f Kót'icy xad'ít, xad'il'i f cérkəf v étu .. v V'itazótku, étə fs'ó anyí xad'il'i f cér'kəf. S'v'akróf, s'v'akróf pəm'artá u n'éj mát', an'é astál'is'ə s'írətm s accóm, nu, kàk rán'sy accy, ták ы s'ic'ás accy. Nu š.. a jix n'i adná, jix mnógə bítə —...— ták, i òt aná uštá .. k papám žýt' v n'an'k'i, Il'i v rabótn'icəx, il'i v n'an'kəx, i vót, kák anyí pəznakóm'il'is' étə aná n'i raskázývəť s étyu vót, s Kuz'mój. A d'ét-tə bít, étəť, d'ét Jákəv bít, ón k'r'ipasnoj bít, an'é atkúď-tə is-pəda Ržévə pr'iv'éz'in u bár'inə, igrál'i f kárty, dvá bár'inə, u řdnávó bár'inə mnógə bítə k'r'ipasnyx, a u drugóvə bár'inə z'aml'í bítə mnógə, uš anyí dəigrál'is' də tavó, ad'in z'éml'u pastáv'ít, a òt ы n'a znáju, étəť-tə .. z'éml'u il'i kák, nu vópš's'im u javó z'aml'á bítá z'd'éz' v Darú, nu n'amnógə, mál'in'kəł tuàd bítá .. uč'ástəť-tə. Ták, a étəť prəigrát, bár'in étyu bár'inu .. prəigrát č'atýr'i s'amji. F kárty. I pr'iv'az'l'i jix, bít l'és, n'ic'avó n'é bítə — откуда их привезли? — is-pəda Ržévy —...— s'v'ókəť, a báť z'd'éšn'əł, báť s Pətanóf'k'i — родители свекра? — étə vót, étə.. dá, rad'ít'il'i, Jákəv bít, i mát' javó. I vót raskázývəť eutyd dážə .. d'év'ir', ón póm'n'ít tu izbu, u jix n'e kámn'i stajál'i .. pəd ugłám'i, a pn'í. Nu òs s'p'it'il'i l'és rəsp'il'il'i, i mál'in'kəť izbúškə bítá .. srúbl'əňə. A òt vród'i dážə n'a všíť l'i mamášə-tə zamuš, is'č'è u n'ix étəť, pətatók-tə aná gəvar'ítə šť is krugl'akóv bít nas't'él'inuy. Nu òt kák jéz' br'avnó kru.. òt krúgtəť étə s'p'icə, ták ы éty, br'avnúšk'i pas't'él'inuy, a patóm gəvar'ítə aná vród'i i p'éč'kə-tə bítá is'č'ó étyvə, trubá n'a vliv'ed'əň vón, nə č'ardák. I étyvə, t'ape'r'ə nəzyvá.. kàk svót-tə svód'iccə, garbúšij nəzyvájut p'éč'ku-tə, i na p'éč'k'i-tə vót étyvə n'é bítə s't'éňəť-tə, kàg garbúšə s'v'éd'inə, ták ы vót, svóc s'v'éd'inə, krúgtij, tak ыs.. takál p'éč'kə bítá u n'ix. I vót an'é — что такое горбуша? — nu vót étə p'éč'ku rúskəju kagdá ja t'è jaš's'é r'isavátə — вы не говорили про горбушу — nu n'i gəvar'ítə, aná š, aná š garbátəł, kagdá jajé s'v'ad'ós svót-tə, n'i abłóžys k'ir'p'č'am, aná .. nu, pətukrúgtəł, i vót, an'é tá ы žыл'i, gəvar'í, kúry pat p'éč'kəť žыл'i étə gəvar'ítə mamášə, s'v'akróf. I .. òt .. d'e.. žыл'i an'é, i d'ét vót. Patóm pəžan'ít'is'ə — Вы говорили, он не любил кратинки на стенках? — dá — Какие картинки? — a kak'ii-l'ibə, vót nə gaz'étəx tàm nə'r'isóvəňə .. l'd'i, ón jix srázu zakl'éivəť — почему? — a zač'ém etə n'ač'ístəł s'ítə .. nə'r'isóvəňə? — а свои фотографии? — fs'é žžók, pr'í.. pr'iv'az'l'i r'ab'áty, i fs'é žžók. — почему? — a štóp majó, štóp nəda mnój iz'd'avál'is'ə? Búdut.. š's'e i glázy vlykəł'ut. U m'an'é-təť jés' javó fətakártəč'kə — А иконы были у него? — ikóny byl'i, òt .. és'l'i by d'ét s'ic'ás pr'isót by —...— i étə štóbə. A òt tóžə Ván'ə gəvar'ít, pajəxəť f S'il'izárvəť, kup'ít pťakátəť étəť, Stál'inə, étyvə, Mótəťvəť, Vərašýtəť, Kal'in'inə kup'ít i nad'ét.. nu a štò bítə-tə? N'ikakój, tól'kə vót v étəť izbý byl'i, vót, skam'éjk'i vót ták stajál'i, nu i p'éč'kə də l'ážánkə, ból'sy n'ic'avó n'é bítə, də.. stót, i tó Ván'ə statý-tə uš nad'étəť. Anyí jaš's'ó zgar'él'i. Is's'è Ván'ə mal'č'ískəť bít. Ták. I vót étəť, kák javó? d'ét ón n'il'ub'ít étə štò.. r'isú..

этэ фэҥграфірувэҥјут, і он н'інав'ід'іт, а ікóны òн, к јіму гəвр'і, s'v'as's'él'n'ik'i u n'ix pr'istavál'i, нò an'é pr'istavál'i fs'ó vr'ém'ə, нэч'авál'i kagdá, вòт na Pásx'i xód'ut .. s x'iruv'iməm, nu bábə-tə .. tàm žytá, anы kák јajó uš uvažál'i, F'óktušku étu, јéј F'óktəј zvál'i. Vót. A étə anы .. òt mn'è pr'isót by, za úgət za étət, mn'é b bal'sál bəgadárnəz' bytá. A zə t'il'iv'iz'ir, za rád'evə, pə bašk'é b bytə. Bášku p rəskátót by. D'ét takój s'ar'd'ityј byt, ón mátəm n'i rugátšy, n'ikagdá, i č'órnyy stóvəm, u јavó és'l'i «sətaná», étəј, byt rúgən', i patóm .. uš és'l'i јavó s'il'nə rəz'jar'át, «gr'óp tvajú v zóp», étə u јavó mat'úg byt, sámyј-sámyј l'ixój, étə užé, étə už rəz'jar'ónyј d'ét, étə òn už skážy, a tó .. «sətaná», «bal'sáckə», «bal'sáckə», vót fs'ó u ja.. v'és' rəzgavór, étə, bábu ón zvat bal'sáckəј — Была у них дома кака́я-то специальная посуда? — n'é bytə, padr'át fs'á, òt .. n'é bytə u n'ix pasúdy, òd dáže ja všíštə zamuš-tə zə Ván'u-tə, u јix v'ód'ir n'é bytə, f šájkəx, i tak'ii u јavó nad'étəј byl'i, abad'јi, u sətavó n'ismaz'isty u d'édə. V étəј šájk'i .. pót móјəš, iz étəј, tpatas'n'óš јéј vadój, i pr'in'as'óš vadы v n'óm, il'i č'ér'pəiš iz étyvə v'.. tbad'јi. —...— Kakáјə tàm t'ab'é pragrámə?

## ПРО СЕНОКОС

— скошенный луг как называется? — *ták tugó.. anы i..* — скошенный? — *dá, fs'ó vykəšyn tàm, na tót pól'i, nu kaká.. kák pal'á zəzyvájucə tàm? Etə vykəšen fs'ó tàm* — а оставшаяся нескошенная.. — *n'ékəs' astáfšy, óј, a kák izórvən-tə, izórvən-tə, étə, kák, znáč'it, izarvál'i. Kós'ut, n'idakášyvut, kuť kustóf n'i dakášyvəјut, nu.. na kó.. móžə kóc'k'i tàm tak'ii, étə, tráfkə takáјə, n'ikudyšnəł, m'él'in'kəјə, r'éd'in'kəјə, vòt tak'ii, ја vòt és'l'ib my, tək s'án'ij užé byl'i.. étə ја јavó pr'iuč'itə kas'it', јés'l'i vz'al'is', tək fs'ó padr'át, i xudúјu i xaróšəјu fs'ó vykəs'it', šóp č'istə bytə. A òt tàg b'égal'i n'ékətrəyi. Pr'idút, vòt pət tvaim nósəm patúč'syi katórəјə tráfkú gús't'in'kuјu vyrvut, i ub'agút. Nu òt. A és'l'i, gd'è kóšenə òt, bydətə pr'i.. étə, báby gəvar'il'i, «óј, kák u vàs fs'ó č'istə vykəšenə, i f kustáx fs'ó vykəšen..» My f kustáx fs'ó vykəs'im* — У вас не было некоси? — *N'ét, my n'i təstavl'al'i* — А если это нескошенная прошлогодняя трава? — *Də.. a.. s' n'ékəs'ju* — тоже? — *n'ékəs', kas'itə, travá-tə aná .. n'a óč'in јédnəјə, də i n'a јi.. i étə skážys, i tàm aná étə, n'ékəs'* — А ветошью не называли? — *nəzyvál'i, étə v'étəš v'asnój, nəzyvájut v'étəš. A kagdá v'asnój vyřpus't'is .. karóf vyřusk.. a patóm s'v'éžyn'kəјə tráfkə id'ót z'al'ón'in'kəјə, karóvy, n'i štóp kórmu, karmóf kagdá mátə, an'é jad'át, i gəvar'i, «pənajél'is'ə, s' v'étəšju-tə pənajéfšy pr'išl'i», étə-tə pral'éz'i z'al'ón'in'kəјə, a anы š jad'átpadr'át, an'é š n'ivyb'irájut pa tráfk'e, ófcy pə trav'ink'i vyb'irájut, a éty, anы š jizykóm zəpl'atájut, srázu mnógə, «ó, najél'is'ə s' v'étəšju karóvy»* — а как называется новая трава после покоса? — *atávə.*

## СУШКА И УБОРКА СЕНА

Как сушат сено? — *My pəkəs'il'i, dá, sušýt' nádə, ја s'avón'n'i kas'itə, јés'l'i d'én' xaróšyј, etə iš's'ó rán'n'.. rán'n'əł .. ukós, aná n'a óč'in sóxp[n]i[t] trava, aná žyřnəł. Náč'it јajé tagdá təstavl'áiš, étə s'ón'n'i skas'il'i, aná s'avón'n'i tək v vatáx y l'ažýt, a nazáftrə јajé rəzb'iváiš, rəzabjós, aná l'ažýt časóv də tr'óx dn'á,* — а как разбивали? — *Pátkəm'i, il'i grabl'am, il'i kasój* — а что такое ворошение сена? — *a étə šav'él'ut, u nás, a ón.. anó š l'ažyc s'éņə-tə, rəstr'as'.. byvát f kópny skatd'ós, és'l'i pa.. étə, pagódə n'a óč'in xaróšəł, təb'azát'il'nə vòt kta.. gr'ab'ós јavó i f kópny ktad'ós. Šktad'ós f kópny, avvóz'is .. јavó, k étəmu, k stagú, rán'sy ksaráјim vaz'il'i, a t'ap'ér' saráјif n'étu, sav'ėckəјə vlás' saráјi n'i l'ub'il'i, katxózy, étə nádə na dróvy žžéc' јavó saráј. A kák јavó srub'it', étə .. vaprós. A f sarái-tə, k saráјu-tə pr'iv'az'ós, rəstr'as'ós kuť saráјə-tə s'éņə, vòt kakáјə xós pagódə, a ty étu .. s'ancó, vòt rastr'ás, túč'ə*

*zaxód'it, jés'l'i us'p'éiš, s'éntz étz, n'a ták suxójz, nù v varóty k'in'is, byvái k'in'is, anó takóz syravátzjz s'éntz is'ó, nádz p pəl'azát', a it' túč'z pədaštá, vòt javó fk'idáiš f saráj tz, javó užé n'a móč'it, i atkróiz dv'er' javó i vliv'itr'it byváit, a patóm nž pr'iktát tóžyš étz s'éntz. A vót kagdá .. kák javó? v étz f stag'é-tz, tút-tz f'ign'á, xaróšy-j-tz, éty, rukəvad'it'il'i pr'i.. pr'idúmz'l'i, tút-tz bal'sájz f'ign'á .. na pónnəm más'l'i. Pətamú štz .. étu .. kák jajé? s'éntz tz, stók-tz rzv'ad'óš, xlob dós, da v étzt stók-tz, a ón žz n'i zakón'č'inyj, i javó i przs't'agái naskrós', étzt stók-tz. Pr'ixód'icə javó nazáftz és'l'i v'ódrz, pagódz xaróšz, òt étz fs'ó rzvaráč'ivzj i tr'as'i panónvzj. A f saráji p tz štò já pəlažyly axápku, xəd' by d'v'é, túju-tz n'i vytr'axyvət', anópat kríšej, tám dós n'i mač'it, étz ták sav'ěckz vlás' pr'idúmzłz, éty stag'i. V'id' byly stókz u ét'ix, u stár.. u stər'ikóf sarájif nad'ětnz, étz s.. tút pastáv'uc saráj, dvá il'i tr'í. Dvátz sarájz étz zb'azát'il'nz s'annýx .. nž=garód'i, ad'in y drugój, i patóm jaš's'ó v n'iváx, gd'é vòt n'ivz jés' tám, z'am'l'á, i tám sarájč'ik pastáv'ut. V étz sarájč'ik .. s'ancó kladút. A z'imój javó .. kagdá vr'ém'z jés', javó vóz'ut v étz, damój. F saráji kladút, nvazáx, nž tšd'áx na z'imn'ix —*  
*Значит ворошение сена это не на полях? — Xòt' i nž pal'áx, i nž pa.. javó i nž pal'áx só.. varóšut, byváit .. dáže i.. — как вы говорили? — nu i kagdá pagódz ustznav'ifšy, tagdá javó n'i zb'azát'il'nz káždyj étyt, kák jajé? fs'ó sušýt', étvz, klás' f kópny, avvál'is javó v avvát'k'i, ták ón i zstajóccy, kàk.. l'azh[t], kàk ót pəlav'ik pəlasý ras't'él'inyj, étz avvátz, avvál'is s'éntz, a na záftrz tagdá javó, anó xúžy, anó sùše f kapnáz-tz, anó ztras'éit, a patóm anó, apsóxn'i étz s'v'ěrxu, b'ar'óz grábl'i, javó-zt i varóšyš, a nás n'i "vzrašýt'", r'ětkz któ "vzrašýt'" gəvar'it, a fs'ó šyv'al'it' s'éntz xad'it'; vòt javó grabl'ám p'ir'ivzráč'ivzš, fs'é kamóc'k'i raz'b'iváiš, ap'ád' žz grabl'ám fs'ó rzstr'axáiš, i anó sóxn'it, vót kàk, a patóm kàk víszxn'i étz s'éntz, étz s'éntz tagdá užé, [долгая пауза] pəšav'él'is, i pajd'óš ab'édyt', pəab'édzš, patóm s'éntz étz, nu s'éntz, pr'id'ós anó pašár'is, gatóvz, i nžč'ináiš klás', il'i f stók, il'i f saráj, jés'l'i v sta.. v éty, v avvát'k'i, tagdá ty at étzj, nu gd'é stók pətózynz, tut pabl'izzs't'i nós'is, a patóm padvóz'is na tóšz'd'i, s'éntz k stagú. Nu, abnós'is javó, štò uš pr'igatón'it s'éntz, tagdá ad'in stanón'icə, s svajěj s'amjój kós'is, s'amjá takájz, ad'in na stók stanón'icə, ftarój pədajót, a vòt ták kàk k nám xad'il'i r'ab'áty, tudý v Dór kas'il'i. R'ab'áty padvóz'ut, nžkladút, ad'in klad'ót v'itám nž étz, nž vłakúšu, a ftarój, a ftarój pədgr'abáit, pž étz.. za étyt, ón b'ar'ót, bal'sójz tz zb'irái[], tūt zstajóccy, a étz gráb'il'kəm pədgr'abái, a étzt klad'ót, i tóšzt' pragón'it, ap'át' klad'ót, ták y klad'ót, nžklad'ót kap'ěšku s'éntz — [это не называется метать?] - nu xót' ma'tát', xót' klás', kàk xóc'is — как у вас говорят? — i m'a.. s'ma'tál'i stók, i .. étyvz, i sklál'i stók, fs'ákz gəvar'át. Nu vót. Ták éty, stag'i i z'd'ětzš. —*  
*Как называется ряд сена, скатанный граблями из одного или двух рядов скошенной травы? — vát, fs'ò ravnó — а что называется обва.. — avvát'kəm'i, avvál'ivzš, nu étzt vát y jés', zbval'il'i, nu òt, «pajd'ómt'i r'ab'áty avvál'ivzt' s'éntz», il'i tám mužýk skáže[t]: «bábz, pašl'i s'éntz avvál'ivzt', v avvát'k'i» — укладки сена — nu stáiš nž stag'é, klad'ós, t'ab'é pədajút, a ty tám uktádyvzš javó, tóžz nádz sum'ěfšy klás' evz.. i f stók. A tó i stók étz dž sámzvz n'izvz prabjót — как называется небольшой круглый стог сена? — i stagám, i adónkəm zvál'i — fs'ákz — длинная копна сена — kapnój ták y zav'ócə, dl'innzjz — [а круглая?] — kap'ěškz. A étz s'éntz, nu òt stók m'atájut, stáv'iccə šést, i vót, kruk étyvz šastá, vót y xód'is tancúiš, javó vb'iváiš, grábl'i u t'ee v rukáx, i grabl'ám javó, és'l'i na tónnu ón šyrók'ij, vòt ták nav'ěrnz .. búd'it at étzj zc stagá, at étyvz, zt šastá. Nu t.. ón t'ab'é k'idáit, a ty s'ab'é pad nóg'i, fs'ó i pədm'ináiš, glávnz sr'ed'ínu nádz prəb'ivác' s'il'nz, ub'ivát', i štóbz s'ir'ad'inz fs'agdá vlyšy bytá bakóf. A kagdá.. jés'l'i étz étz n'i fal'sývyj klad'ós stók, a fal'sývyi kladúc stag'i, krají,*

*pɤ krajám prajdút, šóp krajá n'i sad'il'is'æ mnógɤ, a s'ar'ótkɤ tám jámkɤj, a patóm étɤ jámkɤ, va-p'érvux, a kv'érxu javó n'amnóškɤ pɤza... pɤzavís'ut, a étɤ vòt da étyx, takój vòt, nu, tàk v róst č'itav'ékɤ a tò i ból'sy, vód d'éťɤjut fal'sývuyi. Znáč'it étɤ krajá apkládvyvɤjut, a tám pústɤ, a patóm zɤktádút pɤn'amnóšku dɤ i stáv'ut iš's'é r'ab'ónkɤ na stók-tɤ, štɤp ón n'i trambɤvát, nò mý n'ikagdá, fs'agdá já nɤ stag'é stajátɤ, trɤmbavátɤ xɤt' patón'se bytá n'amnóškɤ, nú, fs'ó ravno utrɤmbávvyvɤtɤ, i vòt i pravál'ivɤis's'i v étɤm, pajéd'iz za s'éntɤm, s'éntɤ z'imój vaz'ít'. Pr'ijéd'is k stagú-u-u-u, étɤt stóg bú-ud'it, étɤ nàm n'i p'ir'av'éz' búd'ic s'avón'n'i. Dvátɤ vózɤ navjós, a jaš's'ótɤ pažátuj stò, pɤ pɤtav'inɤč'k'i navjós, a dúmɤis vazóf tùt v étyɤm stag'é, vazóv d'és'id' búd'it. U nàz bytá takájɤ istór'ijɤ, takój mužýk, ón iš's'ó žýf, l'is'n'ikóm rabótɤt, L'ón'ɤ Strógɤntɤf.*

А большой длинный стог сена не называется зородом? — *sk'irdój; s'k'irdy*, étɤ tút m'atájut kagdá óps's'ɤ kas'il'i tám; i vòt étɤ nɤzyváicɤ s'k'irdá — что это такое? — *s'k'irdá ktád'óccɤ dótɤɤjɤ, bal'sájɤ, i aná, i f šýr'inú, i v dɤl'nú, m'étrɤf, dážɤ dɤ d'is'at'i nav'érnɤ rɤzgan'ájut, jés'l'i kagdá bal'sój.. mnógɤ s'éntɤ, asóbɤ kl'iva'rá ktál'i ták, f bal'sýi s'k'irdy, a ták.. d'éťɤjut n'a óč'in* — как говорят «скірда» или «скирда»? — *kák práil'nɤ? a któ kág gɤvar'í.. kák.. ktò gɤvar'ic' s'k'irdá, któ s'k'irdy. U kavó kakójɤ .. kák któ gɤvar'it.*

#### ЧАСТИ СТОГА

*Nu sta.. kta..* — низ как называется? — *n'is ktás' nádɤ es'l'i xóc'is .. stók stažýt', s' n'izɤ ktád'ós javó .. šóbɤ ón n'i gn'itój byt ы xaróšy, s' n'izɤ ktád'óccɤ óč'in úsk'ij, ták, nav'érnɤ, krugóm ɤt šastá es'l'i m'étrɤ, ból'isɤ n'i dajós .. razmáx, a patóm nádɤ javó ktás' fs'ó šýr'i i šýr'i šýr'i, rɤspuskát', ón pɤtúč'áicɤ kàk č'ugún, òc s'n'izu č'ugún úsk'ij, a patóm òn ..* — а как называется это снизу? — *padónɤv'is's'ɤ* — а колья как ставят? — *a kól'jɤ stáv'ut ap'ád' žɤ, étɤ kól'jɤ stáv'ut šóbɤ n'i raz'.. Byváit[] tak'ii trávy, jix n'i ud'aržát', r'azún, ón tàk i ptyv'ó, kàk ptyvún kakój, travá; javó i ptóxɤ jad'át, r'azún étɤt, b'étyj púx na n'óm tám ras't'ót, vòt a étɤt r'azún, òn i n'i.. javó n'i ud'aržát', vòt, i xós n'a xós, a kól'jɤ stáv'is, i ktád'ós javó f kól'jɤx, a patóm užé i pašýr'i raspús't'is, nu č'istɤj étɤt r'azún n'i sktás' f stók, ón kàk šótk patz'ót, patzúc'ij takój* — а эти колья вокруг стога? — *kól'jɤ, jix naérnɤ štúk vós'im stáv'ut* — вокруг? — *vakrúk, f takóm rɤsstaján'ji drúk ad drúɤ, fs'ò stáv'ut. Nu tút ы zaktádvyvɤut, a patóm javó fs'ó-tɤk'i nɤ.. ud'é.. drugóvɤ s'ancá patóža, «Nét, i xvát'i t'ab'é etɤ davát' na kráj, daváj-kɤ ty mn'è na kráj, drugóvɤ s'éntɤ»* — а часть стога между кольями называется как-нибудь? — *n'e.. n'i nɤzyvál'i dážɤ. Staiš òt, nɤ étɤm, nɤ stag'é, n'ič'ò n'i gɤvar'is* — а этот шест...? — *Stók.. étɤt, šést-tɤ i jés' ták, il'i katóm nɤzyváis* — как называется жердь или хворостина для прижима сена? — *á-a, étɤ kagdá nɤ kan'áx vóz'is, nɤ t'al'éɤx, étɤ nɤzyváicɤ, gn'ót, il'i pr'it'is'n'ik, vòt kák nɤzyváicɤ. А остатки сена от стога? — pagr'óp'k'i* — место где стоял стог? — *stɤgav'is's'ɤ, il'i adónɤv'is's'ɤ; i byváit v'asnój xód'is pa étyɤm pɤ adónɤv'is's'ɤm, s'éntɤ n'a xvát'it. Vòt mý pr'im'érnɤ v Darú žýl'i, i tám pús't'is, žýt-tɤ bytɤ t'ižatò óč'in, zɤ dárɤm rabótɤl'i-tɤ, f katxóz'i, s'éntɤ-tɤ tóžɤ d'és'it' pracéntɤv davál'i, ból'sy n'i davál'i, étyɤm, nádɤ zɤkas'ít'. Nu a.. a č'ém žýt'? Nádɤ pus't'it' l'isn'iju av'éčku (č — sic), šóbɤ s'v'és' nɤ bazár pradát', xl'ébuškɤ kup'it'. A av'éčku-tɤ pús't'is l'isn'iju, s'éntɤ-tɤ i mɤtavátɤ, k v'asny. Užé stánut pratál'iny-tɤ d'éťɤccɤ, éty, stag'i-tɤ uvóz'ut, tò tám n'i pɤdgr'abút, tó č'istɤ n'i vaz'mút, vòt pajd'ós, v'ar'ófkɤ vaz'm'ós, k ɤnnamú, grábl'i, kuť ɤnnavó pɤgr'ab'ós, kuť drugóvɤ pɤgr'ab'ós, pɤgl'ad'is i pr'in'as'ós na dác'ku i nakór'm'is. Vót kak'ii p'irag'i*

как называется изгородь вокруг стога? — *ták ызгɤrɤd'ju i zav'ócɤ, ɤgɤrad'it' stók, il'i adónɤk, a.. azgɤródɤ* — вы говорите, что раньше были

сарай — *sarái* — это чтобы сено не сгнило? — *s'éñz n'a gn'ítz, stag'i* — большой сарай? — *dz saráj, nu.. pan'ízy na'mnóškz kàk vót.. s úl'icy, étzt, òt.. dóm étzt, pan'ízy na'mnóškz, i dl'ínnyj, n'abós' takój dəl'inój d'étəl'i, nu n'ékətzryi vòt takój saráj, étz n'ibal'sój saráj, kàk zt náž dəl'inój, tó ž dl'in'n'éj* — а как сено туда складывали? — *a tám varóty býl'i, v varóty v éty.. s'éñz.. v varótəx s'éñz býłz, varóty-tz býl'i ... saráju s' s'éñzm. Svarác'ivziš s étzj, s' t'al'égi, a zstal'nójz s'éñz étz, svzrat'ítz jà, nác'it t'ap'éř' já .. pajéxətz jaš's'ó za s'éñzm, a tút astáfšy.. nu któ tám astáfšy? vzróstyi il' r'ib'at'íšk'i, an'é taskájut v étz saráj .. s'éñz. A.. a já pajéxətz za s'éñzm tám, il'i ón któ-tz pajéxəł, étz ftaskál'i s'éñz. I jaš's'ó ftaskál'i s'éñz, tút, pr'iv'az'l'i, jaš's'ó pr'iv'az'l'i s'éñz, i jaš's'ó ftaskál'i étz s'éñz, ták ы kład'ós pr'ikłát .. s'éñz* — приклад? — *nu òt pr'ikłát nzyváiccy: pəs'ar'ót sarájz varóty, zb'azát'il'nz pəs'rad'íny d'étzjucy, a n'ékətzryx dážz saráji býl'i u n'ékətzryy z'd'étn skvaznyí nzyvál'is'æ varóty, varóty prot' varót, v éty vòt.. v étz aknó vjaž'ž'áiš, a i.. vót étz d'v'éř', i tám d'v'éř', prót'iv d'v'éř'i, tzk étz býłz tàg d'étəl'i, a ón vjaž'ž'ái[t] tám xaz'áin na tóšzd'i v étzt, s étzj t'al'égzj s nav'ítzj s'éñzm, kzvyl'ájud datój s' t'al'égi, i vyjaž'ájut tudá, na tú stórənu sarájz, i pajéxəł'i ap'ád' za s'éñzm, užé étz s'éñz n'i taskáit, ón kład'ót, na... étz vòc stəraná i étz vòc stəraná, nzyváicz pr'ikłády, v étz, kład'ós f saráj, vòt i raskłádyvziš na étu stórənu* — а как его? копна? — *ón t'al'égzj pr'iv'éz'inz, t'al'égz, vós nav'ítz, i svzrat'il'i, i tagdá ty javó rəs't'áiš pz fs'amú saráju* — а в телеге он копнами? — *a kagdá kák, kagdá pr'ámz is.. vòt u t'à tám vyšyxłz, suxójz* — так просто берешь? — *v'ilám nzb'irai.. tórgziš ы kład'ós n z t'al'égu, pzdajóš, pzdajóš. A kagdá f kapnáz s'éñz užé suxójz* — а копна это... — *a kapná takájz vòt šyr'inóju, vót, a nav'érnz, òt n'a ták, a.. f pzttará ráz, dəl'inój d'étəl'i étu kapnú. I d'v'é kapnyí, ty vja..* — Связывали? — *n'ét, étz kapná na étzj stəraný z'd'étn, i patóm zcstupáiš, štóp tóšzd'i s' t'al'égzj prajéxəł', òt tám, tudá d'étziš kapnú, ty vjaž'áiš na étzj, na tóšzd'i, m'ézdu étyx kap'ón, vót kład'ós, s étzj stəraný prəktad'ós r'át, zaxód'is s tój, a u t'æ n z t'al'égi tám któ t z tópc'it, il'i r'ab'ó.. r'ib'at'íšk'i, a és'l'i r'ib'at'íšyk n'ét, i vzre.. i vzrpštuy staját .. n z t'al'égi tópc'ut fs'ó. Etz nakłál'i, patóm òt, kuł étzj, kuł t'al'égi kr'uk'i tak'ii nzyvál'is'æ, stójk'i stáv'il'i, štóp òt tudá n'i rzjaž'átəs'æ, ták, v dəl'inú t'al'égi, nú étz, nakłál'i, vyšókzu t'al'égu nəkładút, túc s'p'éř'ida pr'iv'ázənz, nzyváicz p'ir'adófkz, p'atl'á takájz z'd'étn, zdaróvzł p'atl'á,* — [где?] — *k t'al'égi pr'iv'ázənz, tám u xaz'áin, a patóm òt, vy sprášyvł'i č'ém .. étz, pr'izymájuc s'éñz, i tút tóžz takájz, takój gn'ód d'étzic, vòt takój tətš's'inój, vót, i tám zarúp'k'i z'd'étnz, i òt, pr'ixód'it.. ét pzdajóđ gn'ót n z t'al'égu, étzt, s'udý javó pzdy máit, v étz, n'ízy apuskáit] pa tú stórənu étyx kr'ukóf, zzcáp'it òn étu p'étl'u, inagdá vòt ták zzv'arn'ót, v'ar'ófk, p'étl'u és'l'i, patóm u javó pr'iv'áskz jés', étu pr'iv'ásku byváid dážy òt tág brasáit č'ér'is', ták n'i dastát' jajé, a tút, zzádu tóžz kancý u t'al'égi zstajúc, n'a znáju, gr'átk'i nav'érnz, prapús's'inz, étz gr'átkəm'i zvál'i, vòt anyí f tak'ix kancý astáfšy, i <sup>u</sup>òt, a tám tóžy za gr'átku pr'iv'ázənz étz p'atl'á-tz, p'ar'édn'zjz-tz, nu vót, étz zad'étn, étzt, któ tám stáit, ón javó d'éřzy paká, a patóm zt ón, p'ir'ak'inut, i s'udá, tám ap'át', patóm-zt ы t'án'it jajé, pr'it'ág'ivzít étu t'al'égu, užé kr'épkz aná pr'it'ánut, pr'it'án'is, zav'ázýš i tagdá pajéd'is. S' t'al'égi stáz'iiš, «nu oajéd'is n z t'al'égi, áj s'l'éz's?» — «n'é, strážnz n z t'al'égi s'id'ét', s'l'ézu, vyšakó». Vòc stáz'iiš s' t'al'égi — сколько метров? — *dz t'al'égz š aná vòt takájz vyšynój, da m'étrz dvá s'éñz nəkładút. I v'azút* — А если нету сарая, как сделать, чтобы не сгнило сено без сарая? — *nu òc stók kład'ós* — а как же оно не сгниет? — *n'ét, pzتامúšt f saráji t z n'i bac'íny n'i n'iz'íny n'étu, nu iš;š'ó k n'izu fs'ó-tzk'i* — что такое бочина низина? — *nu t.. krugóm-tz jés' étz nzyváicz bzka'vinz, stók-tz sm'atáiš krugóm, a vòt takójz m'éstz-tz, fs'ó**

*zgn'ítə stól'kə, s'éntə-tə, fs'ó anó sapr'éi, daž'ž'i-tə idút, anó š mókrəjə i anó pr'éit, a f sarái-tə étə n'étu atxódə — этот отход как называется? — gn'itúš.. gn'il'jó — нет, а эта.. бочина? — bəkau'ínyi-tə éty .. pr'éjut. A rán'sy étyvə n'é bytə, bəkau'ínyi étəj — ничего не делают, чтобы оно не сгнило? — nu a kák ty z'd'étiš — навес какой-нибудь — nav'és étə tóžə b'is.. b'ispal'éznə, tám s't'aná bylá — какая стена? — anyí š rúbl'ínyi iz'.. iz br'óv'en, sarái-tə, tək anyí iz br'óv'in-tə byl'i, tək ыз br'óv'en anyí š, étyvə, n'i prəpuskál'i vódu-tə, i krýšə pakrýtə. Vòt já t'è i gəvar'ítə-tə, pra jótku-tə štó, vòt pr'ijédut v n'i.. nə n'ivá, na n'ívu-tə kas'ít', i vdrúk tám étə, kakój uragán šót, raskrýfšy at v'étrə krýšə, vòt pajd'ót xaz'áin, s' jótk'i kar'ínu z'd'ar'ót, i pakróit étu krýšu, aná étə dírəkə zatóžynə, ón tám je zəlatái zəlatáit, i dós n'a móč'it étə s'éntə. — а солью не сыпали? — pasypál'i katóryi s'éntə, n'ékətrəyi — для чего это? — а dl'i č'avó? a dl'i tavó štò.. šóby jél'i karóvy túč'sy —..— anó byváic s'éntə n'a jédnə, a kagdá javó pasól'iš, anyí jad'á túč'sy, jím žə sól' tóžə tr'ébuicy žyvótnym, karóvəm [...]*

## О ЖИЗНИ

*[...]idy, vòt ták sógnutə v'ity, jím ták xərašó, č'týr'i ragá, étə, rəzryxl'is étu grátku. T'ap'éř u ma'n'é v'adró, anó f pótpəl'i, nu iz étyvə, zi r'isatá z'd'étnə, u V'it'i pr'iv'éz'inə, kartóšku mýt' xərašó, kagdá l'étm. A u jix, na dác'i kanávə, étə, əsušýl'i étu dác'u asúšyvəl'i, a v əgaród'i z'd'éz' byt, va Vlás'jiv'i, ruč'éj, an'é nəkapáj.., nəkapáit ón kartóšk'i, ón pr'id'ó v ruč'jé-tə, javó apús't'i pətr'as'ó, i fs'á gr'ás'-tə, v'és' p'asók tám prəmyvaicə srázu, i ón mn'é takójə v'adró pr'iv'ós. Ot já t'ap'éř étə v'adró, kák r'isató, zə r'isató /.../ nəsyrapú zaťy, užé, òt p'éř'jo òt takójə pus' v tukú, a étə vòt múxəvə.. múxə-tə atkládývəi jájcy, č'ar'v'éj-tə étyx, i vòt já éty gr'ády-tə, túk, òn túk, pəsmatr'í òn, s'ic'ás pasť.. sjadáju pas'l'édn'ij, òn kakój túk žə.. [...]*

## ПЕРЕВОЗКА СЕНА

Как перевозили сено? — *nə təšad'áx, nə t'al'éğəx — как называлось «воз сена»? — t'al'éğə s'éntə pr'iv'éz'inə, étə l'étm — «повоек» не говорили или «остромок»? — n'é, n'é, n'é, n'ic'avó, nə t'al'éğəx vaz'il'i — увязка сена на возу как называется? — nu, ták ы.. tá ы nəzyváicy, s'éntə pr'iv'az'ónə, pr'iv'ps vós s'éntə, pr'ivaz'il'i, éty, v'ar'ófkə pr'iv'ázývəl'i — а как веревки назывались? — p'riv'is', pr'iv'áskəj, il'i pr'iv'is' — а было устройство из жерди и веревок? —étə gn'ótəmə nəzyvátəš'ə, étə pəs'ar'ót .. t'al'ég'i stáv'il'is'ə kr'uk'í tak'ii, d'étl'is'ə, éty, kr'uk'í éty tág d'étl'i, nu prim'érnə frəlav'inə kàk stút, dv'é nóšk'i, d'v'é nóšk'i, túd datb'óškə vòt ták vòt, i ták vísy. Nu vòt, nádə pəgl'ad'éť v gaťánk'i-tə štó tám [...]*

## ТЕЛЕГИ

*[...] t'al'ég'i, jés' t'al'ég'i, u nás tak'ix n'a d'étl'i, já v'idátə t'al'ég'i, étə gd'è kák, f S'il'izárəvə já jéz'd'itə, iš's'ó .. s't'inakóm (???) byt f S'il'izárəv'i, tám d'éťjit vòt kak'iji t'al'ég'i. Nu u nás n'é bytə tak'ix. Etə ap'ád' žy datb'óz d'éťicy, vòt takájə r'ášótkə vyšýnój z'd'étnə, s pátč'ik vòt ták, fs'á zəgaróžynə, i aná vót kàk .. šərabán takój z'd'étnə, krugóm, nu kàg d'éckəə kravát', s' s'étkəj, s éty, s pátč'kəm'i krugóm, i òt tak'ii t'al'ég'i, i étə já v'id'etə, kák v jix nəv'ivájut n'a znáju — а как называются такие телеги? — n'a znáju, étə já v'id'etə ták vòt, zgl'es', jédut, kák òt mašíny s'ic'ás xód'ut fs'ák'ii — у вас таких не было? — u nás tak'ix n'é bytə.*

## УСТРОЙСТВО ТЕЛЕГИ

*U nás próstə t'al'éğə, dú-ug'i d'étl'i, d'ir'av'ánnuyi tak'ii, vyb'irál'i v l'asú, gnútəjə, ták vyígnutə vòt. T'al'éğə, karkás .. d'étl'i, étə, vòt tám.. já.. trajn'ig*

d'étel'i f t'al'égi, tág d'étel'i, takój, étz fs'ó nɛxad'il'i v l'asú trɛjn'ik'i. A patóm étz gr'átk'i zvál'is'æ, i padúšk'i, padúšk'i tak'ii vyit'ásyivəl'i, iz étyivz, iz' b'ar'ózy, tótstyi, vòt tak'ii šyr'inój an'i d'étel'i padúšk'i, k t'al'égi, a patóm, tàm anyi, vyir'azál'i fktádyivəl'i gr'átk'i, a patóm na éty vò.. na gr'á.. éty, nɛ padúškɛx éty vòd gr'ády, pałóžɛn étz dl'ínnyi, a patóm kladút vòt éty .. dúg'i, a g dugám takój d'étɛjut ap'át' ad'ór, òt ták vòt, adróm nɛzyivátɛs'ɛ, étz datb'óškɛ, i dúg'i k étɛj vdátbyivəl'i, v étu, v dɛlav'ínu, d'v'é dug'é il'i tr'i ktál'i, vòt ták kák-tɛ, i étz-tɛ vòt, brús-tɛ étɛt pałóžut, ón krúgtɛj, i s'ò ravnó tút pradótɛnɛ, a v étɛj, v dug'é, z'd'étɛn takój rastók, i anyi vòt ták vòt, ɛd'ajút étz, šóp aná n'i tudá n'i s'udá, i d'éřzyccy. Nu tàm anyi naérnɛ pr'ib'ivál'i, il'i kák? já n'a znáju, tàm nav'érnɛ k étyim, g gr'átkɛm anyi pr'ib'ivál'i. Nu òt, a patóm daskám s't'él'ut étu t'al'égu, daskám zas't'él'ut, i s'.. tút ɛ nɛv'arxú sxvátɛ jés', tág žɛ étz rámtɛ z'd'étɛnɛ, òt étyix, a.. i, v gr'átkɛx, v zán'n'ix ɛ f p'ar'édn'ix, étz vòt snɛpɛv'ik'i i s'annná t'al'égɛ, pradótɛnɛ, v étu gr'átku, vòt ɛ fstav'ájut éty, kr'uk'i-tɛ nɛzyivájucɛ, aná i ták òt, jéd'is, a aná ták ɛ stait éty, dyby éty, nu tóč'nɛ kák pɛlav'inɛ s tabur'étk'i, vòt takónɛ fasónɛ. Tɛbur'étk'i ad'in kan'éc, étɛt, vyšyf, a étz pɛs'ar'ótk'i rɛ.. pɛp'ar'éč'kɛ jés', a v drug'ix, i d'v'é z'd'étɛnɛ. Vòt, étz takój fasón, d'étɛjut ták.

А чем сено убирали? — rukám bɛl'syinstvó, rán'sy .. dážy dɛ vajny... — не, ну грабли были — grábl'i býl'i — вилы были? — v'itám n'ét, dážɛ dɛ vajny v'itɛ n'i.. rabótɛl'i — нет? — n'é-a — а что такое грабли? — a grábl'i.. d'ir'av'á.. a gr'és', s'éntɛ ɛgr'abáiš. Nu i vòt, b'ar'émt'æ z'b'ivál'i .. rán'sy, b'ar'émt'ɛ z'b'ivál'i, s'éntɛ z'b'iváiš. vòt takój ptást, kák òc stót šyr'inój, javó pr'i.. k nag'é ták priktádyivɛiš grablám, patóm étyivz, b'ar'ós .. éty grábl'i tudbí, katótku pɛvaráč'ivɛiš, a pɛs'ar'ótk'i rukój b'ar'ós, vòt ták t'an'is, a étɛj grábl'i, javó sažm'ós, i nɛ pl'ac'ó i pap'ór f saráj, pɛn'as'ós. Nɛzyiváicɛ étz s'éntɛ axápɛ, b'ar'émt'æ — а какая это охапка, большая? — bal'sájɛ, nav'érnɛ s púc s'éntɛ, takúju .. b'ar'ós. Ax.. nu fs'ák'ii d'étel'i, bal'sýji i mál'in'k'ii — это называется беремя — b'ar'émt'ɛ s'éntɛ. Pr'in'as'ós. F tr'i pál'cɛ v'azát' nádɛ. — А вил не было? — v'it.. býl'i v'ity z'd'étɛnɛ rán'sy, étz dɛ vajny, étz kagdá f saráj nɛktád'ós, mnógɛ s'éntɛ, tàm n'i dastát' stán'i, d'étel'i d'ir'av'ánnnyi dl'ínnyi v'ity, rag'i tak'ii òt najdút, v dróvyi xod'ut, pɛpad'ót, takájɛ, tr'i suká r'ádɛm, tak'ii, vòt pr'im'érnɛ, vòt ták vò, nu il'i tát òt tr'i, an'é fs'é-ɛt, vòt ták rɛz'jid'in'óny, vòt, i vòt ták rɛz'jid'in'ifšy. Vòt étyim d'ir'av'ánnnym v'itám b'arút, f saráj i kladút, ój u nás f s'an'áx agón' gar'it. Этз pós'l'i vajny žal'ézny stál'i v'iny prɛdavát' — а как эти деревянные назывались? — v'itám'i, v'ity, d'ir'av'ánnnyi v'ity.

А какие травы дают хорошее сено? — m'at'ótkɛ, kl'iv'arók, t'ap'ér'.. — что такое метелка? — nu m'at'ótkɛ, tàm; jés' takájɛ glátɛkɛ m'at'ótkɛ, jés' kɛlasók, jés' i étyivz, nu anyi rɛznac'v'étnɛl étz matlá, fs'ákɛl jés' — А еще какие травы хорошие? — l'istóc'.. tàm c'v'atnyji òt, fs'ák'ix c'v'atóf, étz xaróšɛl. Ptóɛ jad'át š's'at'in'n'ik, jés' takój, nɛzyiváicɛ, étz ptaxójɛ, il'i jizav'inɛ jéj zavút — щетинник и ежевина одно и то же? — adnó i tó žɛ, gd'é jažévn'ikɛm zavút, a gd'é š's'atn'ágɛm zavút — а какой он? — ón.. n'a.. takój, nu òn právdɛ nɛ š's'at'ínu paxóš, takój b'étyj, i žóstkɛj, javó es'l'i r'e.. kós'is és'l'i kagdá nɛ pɛ.. nɛ uc'ástk'i jéz' gd'é š's'atn'ák, tò staráis's'i it'it' pɛ ras'é kas'it', a jés'l'i n'i pɛ ras'é, tó òn.. javó n'a sr'éžɛt', ón n'a r'éžyccy, étz š.. kátɛrgɛ býlá, takájɛ žóskɛ[...]

## СТОРОНА В

[...]i płóχχ r'éžыцэ, nu i kal'úč'itэ, jazыk пэр'azáit (про траву щетинник) — а осот? — a asót tóžž aná n'i dэbrakáč'istv'innэ, asót, znáiš, нэ зал'ivных ługách харóšэ, a нэ prastých ługách aná.. — чо такое заливные луга? — a zл'ivныи ługá étэ kuł r'ék; kagdá v'asnój .. bal'sыi pávэtk'i étэ zл'iváit v'és' túk, a patóm étэ vadá spadáit, i ras't'ót] tám asótэ, òt étu asótu kós'ut, nu i asótэ étэ óč'in pal'éznэ, túju asótu jad'át óč'in xэrašó skót. A vòt ták vòt z'd'éс' нэ suxadólэ, gd'é asókэ ras't'ót, takájэ byváit .. łas'ínkэ, v łas'ínk'i, užé étu ták n'i jad'át asótu, kàk нэ zл'ivных ługách. A u náz z'd'éс' n'étu zл'ivных.. — сено тоже бывает разное? — ráznэ —...— ét, aržanójэ s'éнэ, étэ jés'; étэ rán'sы był'i pal'á, aržаныi, étyvэ, пэравыi pal'á, i jiravyi pal'á; jiravyi póžže kós'исы étэ, a aržаныi pal'á, rán'sы vykэs'ut a patóm róš sažnúit i tudá puskájut skót, v эрžanójэ pól'э, vòt étэ jés', a ták.. — потруха? ожавное сено? ... - štò žár gэvar'il'i, "ój kakójэ s'éнэ тэ харóšэ, štò žár!", òt ták étэ gэvar'át [...]

## ПАСТБИЩА НА ЛУГАХ

выгоняли скот на луга? — puskál'i — как называется? ... — úxэžju zvál'i, úxэš — это что такое? — nu tudá эgan'ál'i skót, v úzэš, a tó grэžn'ikám zvál'i, n'ékэtэryi l'úd'i zavút "v grэžn'ik'é xad'il'i", skót — это огорожено? — dá, эgaróžыны, i byváтэ i uxážá fs'é эgaróžыны, nu gd'é úxэžju zavút, a gd'é grэžn'ikóm, tó i drugójэ эgaróžынэ — а если не огорожено? — nu tak .. pól'э i fs'ó;

а изгородь была у вас? — ój, эb'azát'il'nэ — Какая она, из чего? — iž žérz'd'žэ — как она называлась? — ižgrэt' ták ы пэзыváтэs'. Dvá katá эb'iváтэs', r'ézэl'i praktátk'i tak'ii, iž žarз'd'éj stáрых, ésl'i nóвых pr'iv'azút эzgaródэ.. эzgaródu d'al'il'i, òt tám.. pał był'i, эgarážынэjut tám, adnó pól'э, drugójэ, fs'é tr'i pól'э był'i эgaróžынэ, i пэзыváł'is'э .. pał davál'i. Nác'it òt u t'a.. t'ab'é páj, tr'i pájэ z'aml'i, nác'it tr'i t'ab'é č'ás't'i, tr'i pàэ tak'iy žэ, štò нэ эnnavó páj dajút эzgaróды, a t'ab'eu užé ftrójэ ból'sы, dl'in'n'éje. A.. u m'an'á ad'in páj, mn'é karót'in'k'ij .. kón búd'i, òt ták ы гэrad'il'i;; i dáže znál'i, c'éj kón pэval'itsы, éс'l'i эzgaródэ stamátэs'. E'sl'i stamátэs' эzgaródэ pajd'ós ы gэvar'is': "Aj, Ván'э, tvój kón pэval'itsэ, id'i гэrad'i", эzgaródэ, òt tám f pól'эx-тэ. Varóты był'i, va fs'é pal'á varótэ, a t'ap'ér' žэ — какие ворота, из чего? —iz' d'ér'ivэ, z'd'éтнэ bal'sыi varóты, vòd v d'ar'évn'i.. z'd'éz' бы mnógэ varód byłэ, òt.. kàg v d'ar'évn'i vjaž'ž'át' эba'zát'il'nэ varóты był'i. T'ap'ér', i f pól'эx, káždэjэ pól'э, f káždэł pól'э, i s pól'э es'l'i jés' .. vyjist, эb'azát'il'nэ varóты .. był'i [...]

## ВОДОЕМЫ

текучий водоем как называется? — r'éč'кэ, ruč'éj .. u náz zvál'i .. gd'é — а проточные воды это течная вода? — étэ t'ac'ót katórэ — а горные? — A u náz góрных n'étu — а равнинные? — a étэ ravn'innыi katóссы, prudы kapál'i — то, что течет, это ручеек, да? — dá — а река? — a r'aká, u nás tám r'ék n'é бытэ, n'i v Darú, n'i v.. n'i f Xatmú n'é бытэ r'ék, nu òt tút òd Dub'ónkэ ra'ká, P'éсэč'n'э r'aká jés'c', vòt étэ r'ék'i пэзыváicэ — А они не называются «виска»? — n'éт, u nás v'iskэf n'i zavút — речажина не говорят? — n'éт .. нэ ra'k'é, v r'ak'é — а у вас есть реки с соленой водой? — n'étu — ручей? поток? — nu r'ac'e.. ruč'éj, vòt, "v us't'áx" skážut, étэ kagdá štó-n'ibut', "sxad'i v ús't'ji", a ús't'jэ étэ пэзыvájуэ vót katóры: jés'l'i r'éč'кэ, i id'ót, a v r'éč'ku fpadáit rúč'ij, vót étэ, étэ пэзыváicэ ús't'i —а начало реки как называется? — ták nac'átэ i zav'óссы, gd'é tám nac'átэ, òt u nás V'érxn'эł Vółžжэ, étэ зэ Astášкэvэm, tám гэvr'át, pr'am p'ir'axót, mál'in'kэj, mál'in'k'ij

— у вас тут нету озер? — *jés' az'óry, a.. óz'erə ž bal'sójə .. f S'al'is's'əx* — Какое? — *Valgó* — А маленькие озера есть? — *a mál'in'k'ix ja z'd'és'.. jés' f Suvájiu'e, étət, kàk javó, tóžə óz'erə, L'am'ónskəjə, nu anó tám užé zə.. zəptútó, zərastáit, a prudóf.. prudý pažátuj f kážfəj d'ar'évn'i býl'i rán'sy, t'ap'ér' n'abós' tóžə zəptútó fs'ó* — так и называется «пруд»? — *dá, prudám'i*

zvál'i —...— byváit ы jés' r'e.. fpadáit, a byváit, ew túd v Dúbrəfkəy býl'i, u káždyvz.. pròt' svavó žgaródz bylá prút.. býl prút.. prút vórytə, i an'é tàm vóiktəd'ənə kámn'em, étə fs'ó ɥ stər'ikóf — А зачем? — a vòt ták vòt, šób anyí n'i zəptývál'i, étə já xad'ítə č'is't'ítə, z'd'és' sabrál's'ə č'is't'il'i prútku, a patóm któ-tə, tàm, pəxaz'áj'n'ic'ət pə-drugómu, étə prútkə, fs'á — это зачем нужно в хозяйстве? — kák? A b'al'jó-tə s't'.. pətaskát' nádə, b'al'jó pətaskájut — а где воду берут? — a s'ic'ás ón, s katónk'i — и речка здесь была? — r'éc'kə t'ap'ér' pag'ípšy, a vòt na r'éc'k'i-tə na étəj nakópənə .. prútk'i, vdòl' étəj r'éc'k'i, vót — какая разница между озером и прудом? — nu prút étə vóiktəpənyj, a óz'erə étə žə Bóγəz, b'az naz z'd'étənə

— а болота есть? — zd'éz' v Dúbrəfkəx? bətat'istəvə m'estə ..n'é nav'érnə — а в Холме? — f Xatm'é.. f Xatm'é-tə.. f Xatmú tr'i bə.. étəx, imxá — болоо это мох? — dá, imx'í — а что такое «болото»? — a batótə ja n'a znáju, n'i pr'ucstáv'u šò etə, a étə vòt tr'i imxá, v adnóm ымx'é .. ráznyj jágədy, i brus'n'ikə, i kl'úkvə, i č'ar'n'ikə tàm, i gətub'ikə ras't'ót, étə v adnóm ымx'é — как он называется? — étə Pušnoj móx. A v drugóm, f č'is't'ik'i, tàm jad'ins't'v'innə kl'úkvə, i tàm kóc'ek n'é bylə, òt já xad'ítə kagdá, já xad'ítə znáiš f kakóm gadú? f sórək šastóm gadú, f s'int'abr'é bylá, v Bəγaród'icu xad'ítə v gós't'i f Xótm tudý, i vòt xad'ítə. P'érvyj d'én' pr'istá, Bəγaród'icə, dvácət' p'érvəvə, pəgas't'ítə, a nə ftarój d'én' fstátə, i pašlá v móx, nabrátkə kl'úkvə (или это kl'úkvu? - чудовищно плохо слышно), v'adró, pən'astá damój /.../ — болото не называется «багно»? — n'é — а «ляда»? — n'é-n'e-n'e-n'e, móx ы fs'ó — «топка»? — n'é-n'e-n'e — а моря у вас как-то называются? — u nás mar'éj tútə n'étu, i nazván'ij, šò mór'ə tàm —...— étəvə n'étu u nás, tak'ix rəzgavórəf — и озеро только озером называли? — dá, étə f S'al'ís's'əx nə óz'ir'i, òd dážy jéz'd'ijut kupácsy l'étə .. na óz'erə — а если водоем глубокий, как он называется: глубина? вайга? — n'ét — а мклкий водоем? — m'él'ix vədajóməf ja n'a znáju, a óz'erə, a v óz'ir'i mnógə p'ir'atap'ífšy l'ud'éj, f S'al'ís's'inskəm, v Vatg'é, tàm l'id'éj p'ir'tap'ífšy. A vòt tópuccə ós'in'ju mnógə, i v'asnój — там что волны такие большие? — ó-o! kak'iji vótny! kagdý sajd'ós ыnagdá pasmótr'is — большое это озеро? — bal'sójə — а вы там были? — da mnógə rás — там купаются? — kupájucə, rýbə š tàm žə vód'icəy, tàm i, étə, i pətvá — а там глубоко? — kən'éšnə gəubókə

— как называются глубокие места (в озере)? — kl'uc'am'i, kl'uc'i; — а мелкие места как? — nu a m'él'k'ii m'astá, ták, n'a znáju dážə kák — а ключи это глубокие места? — a étə rədn'ik'i gd'è gəubók'ii m'astá, vót gəvar'át ы tónut, nə vjuná pəradút, na vjún — что такое вьюн? — nu ót, radn'ig g'dé, étə zav'óccə vjunóm, v étəj, v r'ak'é, na vjún pərad'ós, òt pəlvjəiš, va p'érvəx tàm óč'in xatónnəjə vadá, srázu súdərəg'i i .. ka dnú pajd'ós — а яма в реке как называется? омут? — i óməzəm zavút, v óməz, — Как? — óməzəm, stəxátə štò óməz, óməzəm, nu móžə n'apráil'nə — а что такое омут? — nu ót étəz, óməz ы jés', étəz nə radn'ik tə pərad'ós, vót òn, i tàm zakrút'it — а пучина что такое? — a púč'inə étə v'áskə m'estə, f púč'inu pərad'ós i n'a vóil'iz'is, t'a tudý zəsas'ót — а вып что такое? — n'étu — а пучина это на озере бывает? — i f prudáx jés'c, dážy i nə təgav'íny, vòd z'd'és' puč'íny tak'ii jés', zavút satócv'inəm'i, vòt étə b'ar'agá étə zəptífšəjə — как они называются? — satótv'inə, tút, étə zavút, òd z'd'és' pajd'ós òt tút, étə gəvar'át, túc satótv'inə, a v étu satótv'inu .. byváit tak'ii m'astá, tut étə, rədn'ik'i-tə, i zasásyvəi[t], i karóf v'ar'ófkəm taskájud də, karóvy tópicəy — это где, в речке? — z'd'és', v Dúbrəfkəx, dá, v'ar'ófkəm vòt pad'd'énut ы výtəš's'ut karóvu, aná.. — а есть такие болота? — jés', kan'éšnə, batót'istəl gd'è m'estə, tàm o'č'in mnógə tak'iy batót'istəx —... (спорашиваются какие-то слова, от которых М. отказывается) — óvəz étə

*ómɛd nu'érnɛ* — что это такое? — *rugájucɛ "ómɛt"*, *il'i "v ómɛd'i"*, *ktò jiy znáit*, *i n'a znáiš*. *Znáiš Mášyn'kɛ*, *v'és v'ég žyiv'i*, *i dúrɛj zdóxn'iš*. — Как называется широкое глубокое место в водоеме? — *n'a znáju* — «курья» есть такое слово? — *n'a znáju*

— А в озере Волго какое там дно? — *p'aš's'ánɛl gɛvar'át*, *a ja n'a znáju*, *s kráju-tɛ p'aš's'ánɛl*, *a jés' i batót'istɛl*, *tɛrf'anójɛ m'éstɛ takójɛ jés'* — а каменистое? — *n'a znáju*, *n'abós' i jés'c'*, *tàm že anó bal'súš's'ɛl*, *skókɛ k'itóm'itrɛf* — а бывает у вас дно топкое, иловатое? — *byváiit*, *gɛvr'í*, *itɛm zɛsasátɛ* — есть такое слово: ягра? луда? няша? — *n'a znáju* — а есть такое слово: намой, намывняк? — *namóvinɛ jés'* — что это такое? — *a étɛ vadá nɛmɛváicɛ i smɛváicɛ*, *vòt étɛ*, *i travá*, *vòt tút r'azún-tɛ i ras't'ót nɛ namóv'inɛ*, *trávɛ*

— а какие бывают берега? что у вас обозначает «берег»? — *krutój b'érik*, *nu dál'sɛ uže vadá n'i pɛiv'ót*, *étɛ nɛzymáicɛ b'érik* — он выше? — *vɛšɛ kan'éšnɛ*, *i n'i rɛzal'jócsɛ dál'sɛ*, *és'l'i uš s'il'nɛ t'e.. gɛvr'át*, *nu òt ɛ r'ék'i*, *étɛ*, *kagdá bal'sɛii pánɛtk'i*, *l'éɛm*, *daž'ž'i bal'sɛii*, *gɛvr'á*, «*ú-u*, *iz' b'ir'agóf r'aká uštá*» — а на озере тоже берег — *Dá*, *i na óz'ir'i b'ir'agá* — в пруду тоже берег? — *dá*, *nu òt vɛkɛpɛiš prút-tɛ*, *tút étu z'aml'ú rójut*, *tút ɛ prút-tɛ ták*, *vɛsakó nasɛpɛn*, *étɛ nɛzymáicɛ b'érik* — а есть такое слово «забока»? а если особенно высокий берег, как он называется? — *gd'è kák*, *fs'ó š n'i.. ja š pɛ.. pa óz'eru n'i xad'ítɛ*, *n'a jéz'd'ítɛ*, *stɛiš.. štó šɛšɛš tó skážɛš*, *a štó n'a stɛišɛš*, *tó n'a skážɛš* — а обрывистый берег? — *atrív'istɛj*? *n'a znáju*, *krutój nɛrnɛ b'érek nɛzymájut atrív'istɛj* — а есть у вас: слуда ... прибоистый берег? приглубный берег? скармак? а бывают низменные берега? — *byvájut*, *nu òn atlógɛj b'érek*, *vadá i uxód'i*, *vòt tút namív'inɛ i búd'it*, *namóv'inɛ*, *travá vɛrɛs't'it*, *nɛmɛváicɛ*; — это где обычно, на озере? — *i v r'akáx jés'*, *i na óz'ir'i jés'* — а песчаные берега? — *p'aš's'ánɛi jés'* —...— *m'itɛl tɛ majá*, *mɛ žɛ dal'ókɛ tɛ óz'irɛ*, *atkúdɛ š mɛ jix najd'óm* — а река где была? — *a tút nɛ r'ak'é n'é bytɛ*, *i vapš's'é*, *u nás tàm r'ak'é n'é bytɛ f Xatmú*, *a atkúdɛ š já étu rakúšku vaz'mú?* *Kagdá já v r'ak'é*, *u r'ak'é n'i bytá* — какие бывают берега, покрытые галькой? — *A štó etɛ*, *n'a znáju* — «пески» есть такое слово? — *jés'*, *p'askám.. p'aš's'ánɛi tak'ii b'er'agá* — а «сыпуха» есть такое слово? — *jés' syvíč'ij p'asók*, *syvícsɛ* — «пересыпь»? — *n'e znáju* — побродные пески? отмелый берег? волок? наволочье? буча? присада? А крупная береговая галька? — *a byvayut*, *étɛ nɛ b'ir'a.. m'astám takój .. kám'en'*, *s's'éb'in'ju zavút*, *a gd'é etɛ*, *ap'át' n'a znáju* — Какого он цвета? — *nu fs'ák'ii ráznɛi kámušk'i* —...— *pr'ivóz'ut nɛ darógu s's'éb'en' étu*, *kagdá daróg'i d'éɛjut* — а побережье? прибрежная полоса воды как называется? — *n'e znáju* — «поберег» есть такое слово? забережь? ... поречник? ... А когда берег изрезан? Что такое рукава? «Проран»? «Забока»? Протоки? — *nu pratók'i étɛ ev byváiit*, *uxód'it nav'érnɛ*, *v ruč'éj*, *il'i ruč'éj fpadáit* — А залив? — *nu étɛ zal'iv byváiit*, *vòt zɛl'iváiit*, *iz étyx*, *iz étyx*, *atlóg'ix b'ar'agóf*, *i zɛl'iváid byváiit*, *tàm štó*, *túk .. il'i pásn'u* — а какие бывают заливы? — *dɛž'ž'avíji*, *pós'l'i daž'ž'éj*, *ó-o-o kák rɛz'l'itás'*, *iz' b'ir'agóf vón* —...— *i bal'sɛii byvájut* — «курья» есть такое? — *n'a znáju* — иловой? завань? заплеск? [...]

## ПРО ПАСХУ И «ХРИСТА»

и неожиданно после паузы запела:

*...vaskr'és sé is s'm'értɛvɛ*, *s'm'ért'iju s'm'ért' papráf*, *i súš's'en vɛ grab'é žyivó dɛravó*, *nu dál'sɛ ras't'á.. ból'sɛ t'anút'*, *a tájl*, *n'é,mn'é pa jéjnytu n'a s'p'éť*, *tókɛ gd'é-tɛ*, *já už zabýtɛ gd'è aná «í-i-i-ix!»* *Ja uš n'i magú skazát'*, *nɛ kakóm ɛstanávl'ivɛtɛs' aná*, *i patóm gɛvar'il'i báby iz.. Dúbrɛfsk'ii*, *vòt*, *an'é xad'il'i*, *étɛ*, *étɛ s ɛkónɛm xad'il'i na Pásx'i*. *Bytɛ f kážɛj církv'i pó dva*

s'v'aš's'él'n'ikъ, i d'él'iccъ .. pr'ixót ná dv'i stъranы, pr'im'érnъ ad'in s'v'aš's'él'n'ik нъ.. Ъl'aksándъr i tàm, P'ótr il'i tàm, kák, zvát'-tъ? ad'in id'ót s'udá, étu stórъnu praxód'it, étъ zъ n'ad'él'u zъ s'v'atúju, štóbъ ѡbajt'it', tvajá stъraná, tútъ, òdъ gъvъr'и, z Dúbrъvъkъ kanč'ál'и, nъ Dúbrъfkъx, fs'agdá pr'ixód'ud v Dúbrъf'k'и, ikónы, i s utrá fstъ.. b'arút ѡkónы i n'asút f Suxašbínskъju cérkъf, i fstr'ač'ál'is'ъ f Plóskъv'и, étъ báby gъvar'íl'и, já-tъ n'a znáju uš étъvъ n'ič'avó, i gъvar'и, s'v'aš's'él'n'ik'и fs'agdá zъstavl'ál'и dúbrъfsk'ix p'ét', a už étъ Suxašbínsk'и, gъv'и, vы n'a práv'il'nъ pajót'и. A vòt ѡ bát'uškъ byt pr'ijéxъšъ, z'd'és' u nás kagdá xad'íl'и, naérnъ š tы póm'n'иš, xad'íl'и, ón u m'an'é l'íc'nъ sprášъvъt, «A gd'é š vы ták xъrašó Xr'istá nъuč'íl'is'ъ p'ét', vы práv'il'nъ pajót'и, a vòt L'úbъ, vòt tájъ gd'é-tъ «i-i-ii-ij» [...]

(поет):

s'v'átyj Bóže, s'v'átyj kr'ép'k'ij, s'v'atýj b'as's'm'értnyj pam'ítuj nás [...]

— Какую СВАДЕБНУЮ ПЕСНЮ ВЫ ЗНАЕТЕ? — vòt étъ u m'a.. tólstъjъ šérs' takój òt na étъj p'ar'č'átk'и, na étъj patón'šъ, étъ ѡkurátn'ij p'ar'č'átkъ, vы pam'ért'и —... ну так давайте слова —

(Рассказывает песню):

ukažít'и pažátustъ, dъ katórъj kn'ás' s'id'it, n'a tót l'и kn'ás' s'id'it sm'irn'óšъnъkъ, gъvar'it umn'úšъn'kъ, stóvъ mólъic — stó rubl'éj, a fтарójъ — tыs'ic'ъ, sъmamú canы n'ét, tól'kъ jés' caná adná - dъ žaná bajárъn'æ, dъ žaná bajárъn'æ Al'aksándrъ, a ón pradás' jajé i vыkup'it, i n'avól'и jajé vыruč'it.

— А Вторую которую —

A vòt já jèj n'a znáju.. dъ ja jèj ták, n'amnóškъ stóv znáju. Vót, a jaš's'ó: kák u m'és'icъ zv'ósъdъ č'ástъи, jásnъи (поправила), a kák u Ivánъ kúdr'и rúsъji, stóvнъ, aná s'id'it pъraš'č'ásъvъit, a kúdr'и... kúdr'и... N'ét, vыkl'uč'и, dáj tы mn'è [...]

## ИСТОРИИ ИЗ ЖИЗНИ (О ПЬЯНСТВЕ И ВОРОВСТВЕ)

[...]svar'íl'и anы z bát'kъj sъmagónk'и, i k V'it'и k étъmu, k S'm'irnóvu s'n'asl'и étu, p'ir'agnát', brágu, p'ir'agnát', i on státъ prъdavát', žýt'-tъ nádъ, fs'ó prap'itъ tóžъ. Etъ uznál'и ab ét'im, i sabrátъs'ъ gal'órъkъ étъ fs'á, vrac'óm rabó.. v'étv'ráč', i pajt'it' k étъmu, v butd'.. ukrás' m'ašókъ kъmb'ikórmu, i pъ d'ar'évn'и n'és'. A kъmb'ikórm-tъ, m'ašók-tъ dъv'ávъj, ón šót, i.. i v'ašýt. A étъ fstátъ .. Vъл'ant'ínъ L'aksándrъvнъ, pa.. m'ašká n'étu, gd'é u jix, il'и f kъл'idór', v dvъpъvým kъл'dór'и staját, il'и f kъл'idór'и .. u dómъ, m'ašká-tъ n'étu, paštá pa s'l'édu, pr'ixód'it] k Súxъvým, kuť Súxъvých mnógъ nasýpъšъ, k Súxъvým zaštá, tájъ gъv'и, «tы štó, Vál', u m'à n'ikakónъ kъmb'ikórmu ja n'и v'idátъ in'a brátъ», prъsmatr'étъ, dál'se s'l'ét id'ót, strujá, dašl'и dъ Pal'иnъ P'atróvнъ, kuť Pal'иnъ P'atróvнъ kúč'ic'kъ nasýpъšъ, da étъvъ, dъ šырókъvъ dъ Ván'и dašl'и, tàm .. kúčъkъ, patóm, u Bъtašá, kuť Bъtašá, g Bъtašú saštá, tájъ N'inъ i gъvbar'и, «tr'á.. fs'ó sъrvátъs'ъ, štó u m'an'è gъvъr'и, ja brátъ?». Pašl'и dál'šъ, a étъ, k s'ir'ad'ínu i s'n'és'inъ ét kъmb'ikórm. M'ašók-tъ prъ.. z dъv'kъj, i pra.. fs'ó i, òt uš n'a znáju, vz'atá aná étъt kъmb'ikórm ѡl'и astátъs'ъ /.../

A vòc s pъras'ónkъm-tъ, tút, dъ vót etъ, v nač'ál'и nav'érnъ, il'и f kancé.. nъjabr'á il'и v nač'ál'и d'ikabr'á. Tám bytъ d'v'é s'v'ínk'и, nu vòt, étъ n'ét, f

kancé, f kancé d'ikabr'á, nɛjabr'á, náč'it ja xad'ítə navós vypr'isyvət'. A tút.. i Z'inɛ Kɛmarónɛ tàm bytá, č'ó-tɛ aná prəv'ar'átə, skól'kɛ jéj.. dóťžnyí anyí ješ's'é astáfšy, aná brátɛ tàm štó-tɛ, i gɛvar'ít, na Al'u «a jés' prəras'átɛ-tɛ?» Vót, gr'í, Súxɛvy vz'ál'i prəras'ónkɛ, šašnácɛt' k'ítəgdrám, tàm č'atyrnɛɛt'-p'atnácɛt' d'v'é s'v'in'jé xód'it», a aná gr'ít, «pajt'ít' mn'è sɛ svaím xaz'áinɛm p'ir'tɛkavát', dɛ vz'át' prəras'ónkɛ». Nu et.. i Al'ɛ bytá, patóm an'é pašl'i rɛzdavát', vót éty.. kɛmb'ikórm anyí rɛzdavál'i. A étɛ kɛmb'ikórmá és'l'i s'v'azút,na f'érmu n'i ɛddadút, éty n'i patúč'ut, skót, étɛ kɛmb'ikórmu, kák s'v'in'jé ná n'ibɛ n'a gl'ádyvət', ták i kɛmb'ikórmu étɛmu n'i v'idáccɛ karónɛm. Fs'ó unasút! Na s'v'ét'i, ój, ó-jo-jo-joj, štó ž dɛ č'avó ž dašovšy, svajú kartóšku fs'ú s'n'asl'í prɛdal'í, a tút nɛ p'itarámy jéz'd'il'i, s' S'il'izárɛvɛ p'itɛrámɛ zdád'inɛ, p'il'ít', nas'il'i kač'nyí kupústu, pa dvá rubl'á kač'án, xɛt' takój kač'án dvá rubl'á, xɛt' takój, fs'ó pa dvá rubl'á. I nas'il'i tudá, ds'ú kapústu svajú sr'ézɛl'i, patóm pašl'i pɛ č'uzým .. ɛgaródɛm [...]

[...]-что значит проводили? — pazór'it' javó, nu vót òn n'e.. šóbɛ v'id'il'i jík kák.. štó vóry, vót, étɛt vór. I n'as'ót, kák jamú n'a stýinnɛ, javó i v'adúc s étɛj kartóškɛj —...— A štó jím stýinnɛ-tɛ? Jím scý v gɛzáz. fs'ò ravno n'a stýinnɛ. Kág žɛ étɛj n'a stýinnɛ, prəras'ónkɛ ukrál'i, idút, anyí sám'i s'ab'é tájut, a prəras'ónk.. prəras'ónkɛ-tɛ v m'ašk'é .. v'ir'aš's'ít, i n'a stýinnɛ étɛ it'ít'? Etɛ š, étɛ š umú n'ipas't'izýmɛ, umú n'ipɛs't'izýmɛ — a что они.. как они приговаривали? — a... súk'i gɛvar'im mý, bl'ád'i, ò kák tájucɛ, štó mý nad'éťl'i, prəras'ónkɛ ukrál'i. Etɛ š, étɛ š umú n'ipas't'izýmɛ, étɛ š umú n'ipɛs't'izýmɛ. Etɛ vót, Tamárɛ M'ixátnɛ, òt, pr'inas'ítɛ mɛtaká mn'è, i pr'in'astá sáɛ, u jéj tótstɛl sáɛ, p'ércym pasól'inɛ, u Tamár'i, pr'in'astá tak'ix č'atýr'i kuská. Žɛ p'erc'átkɛm-i-tɛ pr'idúd gɛvar'í, i pašl'i, kóšk'i dáj (???), paštá, pus' òn pajjs' sál'cɛ, tàk, f č'után'i, nɛ stal'é patóžynɛ. [...] Ój, ój, ty majá dɛragájɛ, dɛ štó š etɛ, dɛ xòt' rubáxu sym'i s' s'ab'é, n'a tó šɛ plát'jɛ, rubáxu sym'í, i tó vaz'mút. N'a tó šɛ tàm xaróšɛ, a i pɛaxúju vaz'mút, l'iz by štó vz'at', an'é.. xɛt', u s'ab'é nádɛ vɛravát'. A aná zar'éžyt étɛ Maróz'ixɛ d'aržátɛ nɛd' gót prəras'ónkɛ, nu gɛvar'il'i kórm-tɛ pɛaxój, ón ták-tɛ vród'i bal'sój byt, a pustój prəras'ónkɛ, za sútk'i prəras'ónkɛ ul'at'ét. N'étu. Nu kák, vót.. és'l'i znáit któ, sɛmagónku gón'it, il'i brágu d'éťɛit, ɛtvaráč'ivɛit takúju, kus'ínu m'ásɛ, pr'inós'it, «Mášɛ, vaz'm'í u m'à dáj mn'e brášk'i, vót, ná t'ab'é». B'arút. Daváj s'udá. Pa p'át' k'ítəgrám zɛ butýtku pr'inós'ɛt, tól'kɛ dáj butýtku, s'v'in'íny, s'v'inóvɛ m'ásɛ. Nu puskáj žýru nétu, nò fs'ó-tɛk'i s'v'inójɛ m'ásɛ žýrnɛl, n'i t'al'át'inɛ, n'i gav'ád'inɛ, n'i karónɛ stárɛl. Táɛ žyvut t'ap'éɛr [...]

[...] bytá sɛmagónkɛ zgátóv'inɛ, u javó z'd'éťɛn ɛparát, nu vót, ón gón'it, patxód'i ka mn'é i gɛvar'í: "ty znáiš, t'ótkɛ, fč'arás' m'an'e /...Һрѣ./ mɛt'uzýl'i", i étu L'údu kák v tápɛt' pɛzvan'il'i, Tróickɛju, pr'ixód'i, rúk'i nazát: "Kól', dáj tɛbač'kúl". A v javó gɛvar'á óč'in kr'épk'ij tabák, «ty s mavó tɛbaká, n'a znájú, pr'am, gɛvar'á, n'ajm'ós kur'ít'». Tóžɛ mátɛm, ón mátɛm zdórɛvɛ. Ták, «id'í ty L'údz damój, m'è nádɛ z bábjɛ pɛgɛvar'ít'». Ón xat't nɛm'akát-tɛ štò.. já čústvɛju, štò já nɛgan'ú, i pús' u t'ab'é sɛmagónkɛ stáit, a tó tút u m'a vyɛpjut. Já damój paštá, étɛ d'v'ér' fxadnájɛ zakrýitɛ nɛ zamók, a tàm zzádu. A étɛ L'údz Tróickɛl pač'úitɛ šò tàm jés', a ón patp'ifšy n'amnóškɛ. Etɛ rúk'i nazát, i paštá, tàm y n'a vl'és'-tɛ tudý, pr'am, étɛ nádɛ nɛ prərašút'i prúigɛt', ták. Já iš's'é n'i daštá dɛ svavó uglá, a č'ó tɛ ɛb'arnútɛs', nazát pɛgl'ažú, uš étɛ L'údz nɛ katónku zɛ vadój id'ót, s v'adróm, s Kól'íny. A patóm, u m'a tagdá f tót rás tóžy bráškɛ bytá, Ván'i já davátɛ, Ván'ɛ pr'ixód'it i gɛvar'í: "Pašót k Kól'i, xat'ét pɛxm'al'ícɛ, t'ótkɛ n'i astáfšy". A òt túd gus't'éš, ná, nɛl'ítá — А густеш это что? — dróž'ž'i. Ták, a gɛvɛr'í, pašót g Danskómu, Danskój s'id'ít kuɛ statá, nɛ annój kravát'i Stávɛ Kuč'aróf s'p'íl't],

*a nъ drugój kravát'i, gъvar'í, s'p'ít L'údъ Tróickъ i étъt, D'imъ, nъérnъ k Kól'i id'ó zъ p'arč'átkъm'i[...]*

## ИСТОРИЯ ЗАСЕЛЕНИЯ ДОРА

Вот пришла какая-то баба молодоголосая и устроился ор насчет принадлежности земли барину: Волково барское поместье и здесь где-то барин Миловидов жил.

*A étъ M'itófskъ za D'amjánъm, m'éždu D'amjánъm .. M'itóvy žýl'i, bajáry, a étъt ad'in vòt.. /.../*

*Etъ praigrъnъ f kártы, is-pъdъ Ržévy, ja tóč'nъ n'a znáju, étъ gъvar'íl'i, zabýltъ kàk s'ató nъзыvátъs'ъ. Dvá bár'inъ igrál'i f kártы, u ѓdnavó bár'inъ ... býltъ mnógъ.. ét'ix — крепостных — k'ripasnyx, a drugóvъ z'aml'á býltá, étъvъ, z'aml'é (в смысле «много земле»), dvá bár'inъ igrál'i, étъd bár'in praigrát u kavó z'aml'é býltъ mnógъ, prъigrát òt étыx .. l'ud'éj svaix, i vót pr'iv'az'l'i v Dór č'atyír'i s'amjí, š' č'etyr'óx s'am'éj vòt ы razmnóžыtъs'ъ d'ar'évn'ъ. Náč'it, dážы N'ikaťaj Kuz'm'íc' òd d'év'er' mój stáršыj raskázyvът, u jix, ón nav'érnъ i zъxvat'ít étu izbúšku, gъvar'í, n'i na kámn'ъx ugъly stajál'i, a nъ pn'áx, izbúškъ býltá sastróinъ. ... Pr'iv'az'l'i jix.. pr'iv'óz bár'in, l'étm, v l'és, kák xat'ít'i ták ы žыv'ít'i, òd d'ét, Jákf-tъ, nav'érnъ i užé d'ét-tъ Kuz'má býlt rad'ifšы tàm, is-pъdъ Ržév'i any pr'iv'éz'inъ. Náč'it, i.. a Jákf, vòt Jákv býlt, Tr'ixъ pr'iv'éz'in býlt, patóm .. bábъ Mášъ s r'ab'átъm pr'iv'éz'inъ býltá, u jěj múžъ n'é býltъ, a tr'í sýnъ býltъ .. priabr'at'ónъ, i N'ifáxъ, býl'i pr'iv'éz'iny. I òt an'é sastróil'i za l'étm s'ab'é òt tak'ii šъtašýl, mál'in'k'ii izbúšk'i,*

## ПРО СВЕКРОВЬ

*vòt étъ s'v'akróf-tъ gъvar'ítъ, òt aná vyíštъ zámuš, a s'v'akróf-tъ.. mát' u jix.. aná jaš's'ó d'afč'ónkъj býltá, um'artá, i vòt aná u papóv žыtá, Kák aná, v n'án'kъj žыtá?, f pal'óg'in'ik'ix.. tak'ix — что такое «в полёгиньких»? — nu n'a fs'ú rabótu rabótъtъ rabót'n'icъ, nu vòc s'énъ gr'és' xad'ítъ, žát' xad'ítъ, rъz'b'ivát', vòt tám gr'ády patót', a kagdá ѓddajút v rabót'n'icy, sъmъstaját'il'nъ .. užé, d'évušku il'i kavó, ták tájъ užé i pášыt, i kós'it, a étъ pal'óg'in'kъj n'i xad'ítъ kas'ít' i paxát', bъran'ít', nъзыvátъs' pal'óg'in'kъj n'án'k.. rabót'n'icъ pal'óg'in'kъ. Aná tám òt ы žыtá u jix n'ész'l'kъ gadóf, u papóf étъ, òc s'v'akróvuškъ majá, i aná at jix ы zámuš vыхad'ítъ, ѓt papóf, za d'édъ Kuz'mú. I gъvar'í, a pr'ivaz'ítъ pas't'él'u majú, étъ raskázyvътъ snaxá, a jěj-tъ gъvъr'í, kat'étkъ tъ pav'áзыnъ šыrs't'anájъ kras'ívъ s ugaťockъm /.../ kat'étkъ, i gъvar'í: aná s'id'í zъ statóm-tъ, a s pъtatká-tъ p'asók sýp'iccъ, i fs'ú kat'étkъ zъmarátъ étъ .. snáxъ, i gъvar'í, «kudы š F'óktušku addál'i zámuš, i kat'étkъ i tá zъmarátъs'» /.../ A bábъ aná i gъvar'ítъ: kat'étkъ, tr'ápъckъ, cъgunók, garšécyk /.../ jěj kak'étkъj nádъ zvát', a any jěj.. — тётка: мне кажется, только шерстяной называли — i s'iccъvyj — Тётка: мать моя только шерстяной называла.. — n'ét, jés' tak'ii xtъpč'átъbumážnyj, vòt tóžъ s ѓkajómъč'kъj, tóžъ kak'étkъm'i zvál'i. Aná «kak'étkъ» práv'il'nъ p'íšыcъ — Тётка: а в нашей местности «катетка».*

## ПРО ВОДОЕМЫ (ПРОДОЛЖЕНИЕ)

— отлогий? — *nu étъ attóg'ii, v étыx, v r'ékъx jés' attóg'ii* — а как называется крупная береговая галька? — *ja dúmъu šъ étъ gál'kъ š's'éb'in' /.../* — А есть «наволочье», «буча», «присада»? — *n'ét, u nás tak'ix n'ét /.../ I ja n'a znáju, ty tàm pabl'ížы k vadý žыv'óš.*

Тётка вновь пришедшая говорит, что из Неронова, навязывает слово «каляный» 'твёрдый', которое говорят в Неронове, Селище; а тётка ещё долго жила в Ярославской обл.